

Srijemska županija – Zapisnici sjednica 1745.-1759., Knjiga 1. Ur. Stjepan Sršan i Ladislav Dobrica. Vukovar: Državni arhiv u Vukovaru – Hrvatski državni arhiv, 2014., 781 str.

Godine 2014. Državni arhiv u Vukovaru je, u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom, objavio sedmu knjigu u seriji *Gradivo za povijest Vukovarsko-srijemske županije*. Riječ je o zbirci izvora *Zapisnici sjednica Srijemske županije 1745.-1759.*, koju su priredili Stjepan Sršan i Ladislav Dobrica i koja donosi zbirku transkribiranih latinskih zapisnika sjednica male i velike županijske skupštine, kao i sjednica pojedinih odbora i županijskih tijela od ponovne uspostave Srijemske županije 1745. do 1759. godine.

Knjiga donosi reprodukciju u boji zemljovida Srijemske županije iz 1890. godine, kao i brojne dodatke koji čine izvorni materijal razumljivijim i preglednijim – popis bilježničkih kratica, tumač mjera koje su se koristile sredinom 18. stoljeća te opsežan indeks imena, mjesta i odabranih pojmova. Stjepan Sršan priložio je sažet predgovor zbirci izvora, u kojem tumači kontekst nastanka zapisnika županijskih skupština. Naime, nakon nekoliko stoljeća osmanske i habsburške vlasti, na inzistiranje hrvatskih staleža 1740-ih godina ponovno su uspostavljene županije u tadašnjoj Slavoniji i Srijemu. Nakon razgraničenja teritorija županije od Vojne krajine, koje je vršila komisija pod vodstvom feldmaršala Franza von Engelshofena, pod vodstvom grofa Ljudevita Patačića ponovno je ustrojena Srijemska županija, koja je svečano inkorporirana u Vukovaru 11. studenog 1745. godine. Sršan također objašnjava prvotni ustroj županije, koja se sastojala od sudskih kotara, te njezine zadatke i ulogu u sudstvu i upravi. Donosi i opis postupka transkripcije originalnih zapisnika, koji su sačuvani u nekoliko svezaka. Urednici su pri pripremi tog izdanja transkribirali dio prvog sveska zapisnika, koji obuhvaća razdoblje od ponovne uspostave županije 1745. do 1764. godine. Zbog obimnosti građe (rečeni svezak ima ukupno 1118 stranica), uzeli su u obzir samo građu do 1759. godine, koja se proteže na 780 stranica izvornih isprava, a obuhvaća ukupno 1403 točke dnevnog reda kojima se u tih 15 godina bavila županijska skupština. Jezik isprava je kancelarijski latinski kakav su obično koristili ugarski notari. Osim tih podataka, Sršan donosi i nekoliko zanimljivosti iz sadržaja zapisnika. Njegov tekst opremljen je zemljovidima, crtežima i fotografijama koje ilustriraju iznesene podatke.

Ladislav Dobrica priložio je tekst *Pregled povijesti arhiva Srijemske županije*, u kojem opisuje nastanak županijskog arhiva i stavlja građu koje to izdanje stavlja u povijesni kontekst. Tumači kako je županijski arhiv osnovan 1748., nedugo nakon obnove Srijemske županije, te da se prvo nalazio u franjevačkom samostanu u Iloku, a kasnije u županijskoj palači u Vukovaru. Nakon nekoliko selidbi i preustroja, građu je krajem 19. stoljeća počeo sređivati Emilij Laszowski, ali taj posao nikada nije dovršio. Godine 1928. pod njegovim je vodstvom arhivska

građa preseljena u Državni arhiv u Zagrebu, gdje se nalazi i danas. Autor donosi i opis trenutačnog ustroja fonda arhiva Srijemske županije.

Transkripciju zapisnika sjednica Srijemske županije izveo je Stjepan Sršan. Transkripti počinju zapisnikom sa sjednice ustanovljenja Srijemske županije, održane 12. studenog 1745. u Vukovaru. Riječ je o vrlo velikom spisu, na više od 40 stranica, koji donosi opis konteksta obnove Srijemske županije i njezina formiranja, naputak kraljice Marije Terezije o uređenju županije te spise u vezi s razgraničenjem i preseljenjem stanovništva između novonastale Srijemske županije i Vojne krajine. Spis sadrži i pregledne tablice s popisima naselja i selišta obuhvaćenih tom podjelom. Transkriptu, kao i nekolicini drugih u tom izdanju, priključene su i fotografije dijelova izvornog dokumenta.

Nakon tog velikog spisa, slijede zapisnici pojedinih sjednica male i velike županijske skupštine, izbornih skupština te, u nekolicini slučajeva, pojedinih drugih tijela, poput Odbora za izradu razreza kontribucije i županijske blagajne. Sjednice su održavane svakih nekoliko mjeseci, ali bilo je i slučajeva kada se skupština sastala i nekoliko puta u istom mjesecu. Posljednji transkript u knjizi potječe sa sjednice održane 29. listopada 1759. godine. U transkriptu je za svaku od sjednica označeno kada i gdje je održana, te koje je županijsko tijelo zasjedalo tom prilikom. Međutim, numerirane nisu pojedine sjednice, nego točke dnevnog reda, kako je i u izvornom spisu. One su numerirane kontinuirano, od 1745. godine nadalje, neovisno o sjednici. Stoga svaka od sjednica sadržava nekoliko točaka dnevnog reda, a u tom ih je izdanju ukupno obuhvaćeno 1403. U tekstu su označene i stranice izvornog spisa s kojih transkript potječe, od 1 do 780. Jedna stranica često obuhvaća više točaka dnevnog reda. Svakoj od točaka priključen je i regest na hrvatskom jeziku. Regeste je izradio Ladislav Dobrica.

Iako je nemoguće da na ovom mjestu bude donesen opis svake od sjednica, spomenimo samo da se velika većina točaka dnevnog reda sastojala od čitanja uputa viših upravnih tijela, poput kraljevskih naredbi i naloga Ugarskog namjesničkog vijeća, na što je ukazao i Stjepan Sršan u predgovoru. Kao primjere možemo navesti nalog Ugarskog namjesničkog vijeća iz 1749., prema kojem za vojnim dezerterima koji se ne vrate u službu do roka koji im je dan ima biti raspisana tjeratica i nagrada od 10 krajcara za njihovo hvatanje (no. 443), ili naredbu kraljice Marije Terezije iz 1758. godine, prema kojoj Srijemska županija mora osigurati sredstva za smještaj osmanskog poslanika Ahmeda efendije tijekom njegova prolaska kroz županiju (no. 681).

Skupština se, nakon što su pročitani svi nalozi viših instanci, bavila i pritužbama i molbama stanovnika županije, i ostalim lokalnim poslovima. Tako su, primjerice, 1749. godine zahtijevali da se poduzmu mjere protiv najezde skakavaca (no. 476), a 1752. je upućena žalba prefektu Vrhovne vojne uprave jer su graničari ukrali veliki broj pčelinjih košnica (no. 754).

Zbirka *Srijemska županija – Zapisnici sjednica 1745.-1759.* važan je doprinos hrvatskoj povijesnoj znanosti, a posebno će biti zanimljiva povjesničarima koji se bave hrvatskim ranim novim vijekom. Ona rasvjetljava svakodnevicu lokalne uprave u istočnoj Slavoniji i Srijemu te nam pojašnjava ustroj i funkcioniranje županijskih tijela u vremenu nakon prestanka osmanske vlasti na tim područjima i ponovnog uspostavljanja županija. Točke dnevnog reda kojima su se bavile županijske skupštine također su zanimljive iz dvaju aspekata. Iz aspekta „velike povijesti“, one nam zorno pokazuju transmisiju naredbi s viših instanci na niže, od bečkog dvora do lokalnog kotarskog sudstva, jer su se na sjednicama županijske skupštine čitali nalozi viših upravnih tijela koje su županijske vlasti imale provesti u djelo. Iz aspekta povijesti svakodnevice, točke dnevnog reda županijskih skupština pokazuju nam kakvi su problemi mučili stanovništvo Srijemske županije, jer se nakon čitanja naloga skupština bavila i pritužbama i ostalim zahtjevima lokalnog stanovništva. Ti bi izvori mogli biti od posebnog interesa povjesničarima koji se bave poviješću plemstva, jer se velik dio točaka dnevnog reda bavi problematikom statusa i posjeda plemića Srijemske županije, a mogao bi biti od interesa i onima koji proučavaju povijest Vojne krajine, jer se županijska skupština često bavila odnosima između civilne, županijske vlasti i krajiških vojnih tijela.

Tomislav Matić